

## עבודה זרה מ ADDENDUM

משה שווערד

### 1. ספר אז ישיר - מתן תורה

תב \* אז ישיר \* \_\_\_\_\_ \* מאמרי יסודות המסורה

נקי משא"כ אותן שאין להם קשקשת נשארה זוהמתם וחלאתם בתוכם והן אותן שאין להם סנפיר לשוט ע"פ המים מ"מ אם אין כח באויר להוציא מהם קשקשיהם נשאר חלאתם בתוכם ומשו"ה נאסרו. וצ"ל אותן שאין להם עכשיו ועתיד לגדל לאח"כ מ"מ עדיין לא נגמר בישול המותרות ולא צריך לדחות לחוץ כמו בקרניים בבהמה שנולדו אח"כ ונוצות האפרוח לכשיוגמרו בישול המותרות. וא"כ י"ל משו"ה פ' רחמנא סנפיר להודיע טעם האיסור אע"פ שבגוף האיסור לא הי' טעות שהרי כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר מ"מ לא הי' ידעין טעמו והוא כמו כל החוקים והקב"ה רצה להגדיל התורה ולהאדירה באדיר והפארת להראות חכמתו ובינתנו לעיני העמים ע"כ ביאר טעם קשקשת משום סנפיר שע"ז שט למעלה באויר ואינו ניוזק מעפרורית הרקן.

**כלומר**, ע"פ הכלל שכל שיש בו קשקשת יש בו סנפיר ניתן להכיר את כל הדגים הטהורים המותרים באכילה באמצעות הקשקשים, וע"כ לא הוצרכה התורה לפרט את סימן הסנפיר לצורך זה, אלא שהתורה הוסיפה את סימן הסנפיר בכדי שכל יושבי תבל יראו ויכירו את חכמת התורה, שהסנפיר והקשקשת הם הטעם שהתורה התירה דגים אלו באכילה כיון שאין בהם זוהמה, לעומת המינים האחרים, המזוהמים, להם אין סנפיר וקשקשת. ובודאי שאין זה עצם הטעם לאיסור אכילת שאר המינים, כי טעם האיסור כמזכיר הוא, אך יש בגילוי טעם זה משום פאר וכבוד לתורה.

**ואולי** בזה ניתן לבאר, דאף הריטב"א שביאר שסנפיר וקשקשת 'גורמים' הטהרה, ואינם סתם סימנים על המין, מ"מ מודה הוא, דעדיין ישנו טעם נעלם מדוע אסרה התורה מיני דגים בהעדר אלו הסימנים, ואף להסוברים שסימנים הוי סיבה, עדיין יתכן שישנו טעם אחר בשורש הדבר [ואפשר שהוא נעלם] 'שגורם הסיבה'.

שינוי הטבעים בהלכה שנאמרו למשה מסיני \* \_\_\_\_\_ \* אז ישיר \* תא

על המין... ונראה שבזה נחלקו ב' שיטות התוס', דהתוס' בנדה ס"ל דאף לרבנן הסימנים הם עצמן סיבת הטומאה והטהרה... אבל התוס' בסוגיין ס"ל... והסימנים אינם אלא סימנים על המין.

**ומיהו** אפילו התוס' במס' נדה הסיקו כמו התוס' בחולין, דהיינו דסימנים אינם גורמים הטומאה והטהרה. [וע"ע בחזון איש (בכורות טז:יח).]

\* יגדיל תורה ויאדיר \*

**ובמסכת** חולין (ס"ו) איתא שאין אנו צריכים שני סימני טהרה בדגים, אלא די לנו בסימן הקשקשת:

כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר [ויש שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת]... וליכתוב רחמנא קשקשת ולא ליכתוב סנפיר א"ר אבהו וכן תנא דבי ר' ישמעאל יגדיל תורה ויאדיר.

**וכתב** הריטב"א (נדה דף נ"א):

יגדיל תורה ויאדיר... ואולי הוא גם כן גורם טהרתו ואף על פי שהוא לבדו אינו גורם טהרה.

**כלומר**, הסנפיר והקשקשת אינם סימנים להכרת המין, אלא הם הגורמים את היתר האכילה בעצמם. ולכאורה דבריו אינם עולים בקנה אחד עם מה שנתבאר שהסימנים נועדו רק לזיהוי המין.

**אמנם** מצאתי בדברי החת"ס בחידושו (חולין ס"ו) שביאר דאע"פ שלסימני דגים אין צורך בסימן הסנפיר [כיון שכל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר], מ"מ התורה אמרה סימן זה כיון שזה הטעם לאיסור וזה גורם האיסור, וז"ל:

אבל על דרך הפשוט והאמת נ"ל עפ"י מ"ש רמב"ן פ' שמיני דטעם תלית היתר דגים בקשקשים שהם דחיות המותרות והפסולת מהגוף ונשאר הגוף

## שאלות ותשובות מן השמים

לרבינו יעקב ממרויש

מבבלי התוספות

על פי דפוס ראשון בתוספת תשובות מכתבי יד

ק"מ

הארת היסודות של השאלות והתשובות להלכה

מאת

הגאון רבי ראובן במוה"ר משה מרגליות זצ"ל

2.

## פ ת י ח ה

א

אחד מיסודות ושרשי דת קודש היא שהקב"ה מנבא את בני אדם, גם בהיותם קורצי חומר, על כל זה בהנור אדם עצמו לאלהיו והדבקו בחי עולמים יאצל ה' עליו רוח טהרה ומחזה שדי יחזו, וטרם נחתם חזון קמו להם לישראל הרבה נביאים בהיותם על אדמה טהורה אשר השכינה שם שורה. ואם אמנם כי זה כמה חסרנו כל אלו, על כל זה מחסדי ה' על יראיו עוד לא עצמו ניצוצי אורה והמה מצויים בין חכמי ישראל אשר בכל דור, ישנם מהם שזכו להשגת רוח הקודש א), ומהם שהשתמשו בבת קול ב), ויש שזכו לגילוי אליהו ונשמות צדיקים ג) ומהם למגידי אמת דמטמירין גליא להון ד).

וביחוד רבים הם אשר השתמשו בחלומות כאשר אמרו רבותינו ע"ה בחגיגה ה' ע"ב אמר הקב"ה אע"פ שהסתרתי פני מהם בחלום אדבר בו, ובוהר ויחי רל"ח א השתא פסקה נבואה ופסקה בת קול ולא משתמשי בני נשא אלא בחלום א, שהיא נובלת נבואה [בראשית רבה פ"ח ה], אחד מששים [ברכות נ"ז, ב] ה). וכן מצינו דאחיו מן שמיא בחלום לרבותינו התנאים והאמוראים ענינים שונים שהיה להם צורך בידיעתם ו), וכאמרם בזהר לך פ"ג א: זכאין אינון צדיקא דגלי לון קוב"ה רזין דילית בחלום כו', ושם בס"ת ויצא קמ"ט א חלמא דרגא שתיתאה מאינון

ב

וידענו שהרבה מרבותינו עמודי התורה וההלכה סמכו עצמם בהכרעות הלכתיות על דברי חלומות, כאשר מספר רבינו אליעזר ב"ר נתן — הראב"ן — כי בשנת תתק"ב אירע מעשה שהוציא חתני יין מחבית לכלי קטן ששתה ממנו גוי יין כשר כו' והתרתיו, ויום שבת היה, לאחר אכילה ישנתי, ובא אלי מורי בחלום והיה קורא השותים במזרחי יין גו', ובהקיצתי הבנתי כי הודיעוני על היין שהוא נסך כו' וידעתי כי לא יפה התרתי והתעניתי ב' ימים, ראה אכן העזר להראב"ן סי' כ"ו ובהגהות מרדכי עבודה זרה פ"ת רמז תרנ"ח.

רבינו אפרים מריגנשבורג התיר פעם דגים שנקראו בורביטא בו בלילה הביאו לפניו בחלום קערה מלאה שרצים לאוכלם, וכעס על המביא, אמר לו למה אתה כועס הלוא אתה הוא המתיר, וכעס על בעל החלום שכך אמר לו, ומתוך כך הקיץ ונזכר שהתיר בורביטא בו ביום, מיד עמד ממטתו ושבר כל קדרות וקערות שאכלו בהם, ראה הגהות אשרי מס' ע"ז סי' מ"א, אור זרוע שם סי' רי"ש א).

ובתשב"ץ קטן סי' שנ"ב כותב: מצאתי בשם רבינו ברוך שסיפר כי פעם אחת אכל רבינו אפרים ז"ל מדג שקורין ברבוטא ובלילה נראה לו זקן אחד בעל שיבה ובעל שער והדר פנים ומגודל זקן והביא לו קופה מלאה שרצים ואמר לו קום אכול, ונרתע מאד, אמר לו והלא שרצים הם, אמר לו כך אלו מותרים כמו השרצים שאכלת היום, בהקיצו ידע שאלהיו זכור לטוב נגלה אליו בחלום ומהיום והלאה פירש מהם.

א) הגר"ש לנדא בתשובתו המובאת בנודע ביהודה מה"ת יו"ד סי' ל' חוכך בזה וראה תשובתו בספרו שיבת ציון סי' נ"ב, ועיין בתפארת ישראל מס' עבודה זרה פ"ב מ"ו אות נ"ו בהגה.

### 3. שו"ת נודע ביהודה מהדורא תניינא - יורה דעה סימן ל

על זה הקשה מעלתו וז"ל אם כן למה נתגלה לר' אפרים בחלום לאוסרו כמו שהביא בהגהת אשרי במסכת ע"ז והא עדות בעלי תוספות בודאי אמת שראו בעיניהם עכ"ל כבוד מעלתו. אני אומר דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין ומעולם לא שמעתי להוכיח דין מבעל החלומות הוזה חלומות שוא ידברון. ואם שרבינו אפרים ז"ל היה צדיק וחסיד גדול והיה חושש לחלומות שנאמר לו בחלום שהתיר השרץ והיה חושש פן יש ממש בדבר והיה תולה זה על שהתיר דג ברבוטא מ"מ אם היה מתאמת לר' אפרים שיש לדג זה קשקשים כמו שנתאמת הדבר לבעלי התוספות היה תולה פתרון חלומות על ענין אחר שהיה מתיר והיה חושש לו אבל להביא ראיה מחלום יעוף הבל הוא אין בו ממש. ואני שואל למעלתו למה לא בא בעל החלום הוזה לשאר בעלי התוס' ולר"ת ולגדולי הפוסקים אשר התירו ברבוטא ולגלות להם להיות נראה מה יהיה חלומותיו (ויעיין במסכת סנהדרין, וכן פסק הרמ"א ב"ד ס"ס רנ"ט בא לו בעל חלום ואמר כך וכך מעות הן ושל מעשר הן זה היה מעשה ואמרו דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין):